

Metodika pro externí reflexi zajišťování kvality v oblasti výuky na vysoké škole

duben 2024

Úvod

Navrhovaná metodika se zaměřuje na **kritickou reflexi systémů či prvků zajišťování kvality** (quality assurance) **na vysokých školách v oblasti kvality výuky** (tj. první role VŠ) a **naplňování strategického záměru vysokých škol v této oblasti**. Z toho plyne její primární zaměření na studující, případně absolventy, a akademické pracovníky (respektive na jejich pedagogické kompetence). Ovšem kromě nich je možné vzít v úvahu také další aktéry, kteří jsou kvalitou výuky na VŠ ovlivněni nebo ji mají a mohou rovněž ovlivňovat. Obecně jde o zaměstnavatele, ale specificky se to týká také veřejné decizní sféry.

Nabízená reflexe má sloužit zejména potřebám vysoké školy a být ideálně součástí jejího formativního hodnocení. Konkrétními příklady využití takové reflexe mohou být například následující situace: *VŠ má institucionální akreditaci a během její platnosti si sama interně kvalitu zajišťuje, ale chce ji ve vybraném tématu doplnit pohledem zvnějšku. Nebo během platnosti vlastního Strategického záměru chce ověřovat jeho naplňování ve specifických bodech spojených s kvalitou výuky, a k tomu využije externí pohled.*

Cílem je přispět k **sebereflexi instituce**. Metodika je vystavěna **participativně**: její realizace se účastní různé úrovně vysoké školy a mohou se jí účastnit i zmínění vnější aktéři, pro jejichž činnost je kvalita výuky na VŠ podstatná.

Využití metodiky podpoří také naplňování příslušných priorit institucionálního strategického záměru, protože její součástí je také navrzení případných řešení či doporučení, určených pro konkrétní vysokou školu (tj. je v souladu s principem kvality *fit for purpose*).

V neposlední řadě má využití metodiky návaznost na aktuální Strategický záměr MŠMT, od kterého se do velké míry odvíjejí výše zmíněné institucionální záměry. Pro rok 2024¹ je v oblasti kvality výuky, respektive v rámci prioritního cíle 1. ROZVÍJET KOMPETENCE PŘÍMO RELEVANTNÍ PRO ŽIVOT A PRAXI V 21. STOLETÍ, stanoven cíl podporovat rozvoj kompetencí pracovníků pro výuku a tvorbu studijních programů (1.A). V rámci tohoto cíle mj. má NAÚ připravit metodiky a doporučení pro pedagogické vzdělávání a rozvoj akademických pracovníků, kvalitativní hodnocení pedagogické práce a její zohlednění v kariérních řádech a výběrových řízeních, včetně podmínek habilitačních a jmenovacích řízení (s. 4). Dále lze zmínit také bod 1.C POSILOVAT VAZBU STUDIA NA PRAXI A PŘÍPRAVU NA BUDOUCÍ UPLATNĚNÍ a jeho napojení na podporu tvorby *graduate trackingu* a konečně také 1.H PODPOROVAT WELLBEING STUDUJÍCÍCH I ZAMĚSTNANCŮ VŠ. V tomto bodu chce MŠMT podporovat mj. rozvoj systému zajišťování sociálního bezpečí a dalších témat souvisejících s širším tématem wellbeingu a ochrany práv studujících i zaměstnanců na VŠ a bude nadále podporovat rozvoj a implementaci systému studijního, kariérního a psychologického poradenství, včetně péče o duševní zdraví, pro studující, pracovníky vysokých škol i uchazeče o studium (s. 7).

¹ V tomto odstavci reflektujeme Plán realizace Strategického záměru MŠMT pro oblast vysokého školství pro rok 2024 (Strategický záměr/Plán realizace strategického záměru, MŠMT ČR (msmt.cz)).

A konečně, metodická reflexe představuje nezávislý pohled z vnějšku a bez stresu „oficiálního“ hodnocení.

NAÚ považuje externí pohled na systém podpory kvality výuky, jehož principy jsou obsaženy v této metodice a který poskytuje formativní zpětnou vazbu, za vhodný nástroj zajišťování kvality. A to např. v souvislosti se standardem pro institucionální akreditaci: „Vysoká škola průběžně hodnotí a zdokonaluje systém a procesy zajišťování kvality vzdělávací, tvůrčí a s nimi souvisejících činností.“

Z jakých principů zajišťování kvality navržená metodika vychází?

Na obrázku 1 je prezentováno zjednodušené konceptuální schéma metodiky. V jeho rámci jsou rozlišeni aktéři, oblasti kvality výuky a také návaznosti na zmíněné oficiální podpůrné materiály. Základem metodiky jsou tak standards vlády, které se logicky promítají také do metodických příruček či doporučení NAÚ.² Avšak za důležité považujeme také využití European Standards and Guidelines (ESG). Všechna tři východiska mají odlišnou filozofii i úroveň obecnosti, ale v mnoha oblastech se prolínají. (Podrobný přehled viz metodika NAÚ ESG Standardy.xlsx).

Vycházet z ESG (konkrétně z těch bodů, které souvisí s kvalitou výuky), což je v souladu s doporučeními NAÚ, je z hlediska metodiky a doporučené z ní vyplývající praktické, protože *guidelines* jsou praktičtěji zaměřené na cílové skupiny a také mají návodný charakter, který lze současně vhodně převést na úroveň individuálních potřeb vysoké školy.

Důrazy na oblasti pocházející z příslušných metodických příruček NAÚ v zásadě odpovídají vládním standardům, jsou však o něco detailnější.

Obr. 1 Konceptuální schéma metodiky

² Např. Hodnocení bakalářského profesně zaměřeného studijního programu (nauvs.cz), v rámci Metodické materiály pro přípravu a hodnocení žádostí o akreditaci studijního programu a další.

Platí ovšem, že mezi oblasti související s kvalitou výuky zařazuje metodika i ty, které v žádném z dokumentů zmíněných výše nejsou požadovány explicitně. Jde za prvé o pedagogické kompetence a jejich rozvoj a za druhé o zpětnou vazbu od akademiků a jejich wellbeing.

Nicméně platí, že pedagogické kompetence jsou v dokumentech obsaženy implicitně: souvisí nejvíce s požadavkem využití moderních výukových metod, ale mají také silnou souvislost s rozdílnými potřebami studujících, a samozřejmě i s požadavkem na vytvoření motivujícího systému kariérního rozvoje akademiků, který zahrnuje i pedagogické kompetence.

Zpětná vazba od akademiků týkající se pracovních podmínek a wellbeing akademiků nejsou prozatím součástí zajišťování kvality a jejich systémů, ale rovněž úzce souvisí s kvalitou výuky (motivace vyučujících a jejich adekvátní podpora). A jak bylo řečeno v úvodu, jde o téma, kterému se věnuje pozornost také ve strategickém záměru MŠMT, respektive v jeho aktualizaci pro rok 2024. Rovněž se výrazně promítá i do strategických záměrů NAÚ (viz např. shrnutí z konference Jak se vlastně učí na vysoké škole, březen 2023).³

Obr. 2 Zkoumané oblasti, jejich operacionalizace

³ Dostupné na: https://www.nauvs.cz/attachments/article/166/V%C3%BDsledky%20konference_out.pdf

Na obrázku 2 jsou k dispozici konkrétní kategorie definované na základě zmíněných východisek. Některé kategorie se opakují v rámci několika oblastí. Stále jde o obecné kategorie, požadovaná míra a způsob jejich naplnění se v kontextech různých VŠ může měnit. Metodika, respektive teprve konkrétní design bude pracovat s jednoznačněji formulovanými otázkami či kritérii.

Design a jeho východiska

V rámci metodiky existují dva možné **typické** způsoby reflexe, mezi kterými lze volit podle potřeb dané vysoké školy, a které lze v souladu s potřebami a cíli reflexe mírně modifikovat.

- 1) Reflexe se bude soustředit **přímo na vybrané cílové skupiny** (tj. na studující, absolventy, akademiky apod.) s využitím vhodného designu založeného na realizaci kvalitativního a kvantitativního přístupu a/nebo kombinaci obou metodických přístupů.
- 2) Bude **odrážet samotný systém získávání zpětné vazby vybraných skupin**, jak je na VŠ uskutečňován.

Následující prvky designu jsou platné pro oba uvedené metodické přístupy:

- **Víceúrovňovost:** bude zasahovat do relevantních úrovní VŠ (od rektorátu po studující, případně absolventy).
- A s tím související **participativnost**.
- **Modulární přístup** (součástí bude jen to, co VŠ potřebuje, viz dále)
- **Možnost využití dostupných systémových kvantitativních dat ve formě sekundární analýzy:** (EUROSTUDENT, EUROGRADUATE aj.) – pokud to bude možné a vhodné. Taková data mohou sloužit i jako benchmark ke srovnatelným typům vysokých škol či „průměru“ ČR. Případně se využijí také institucionální data, která poskytují zpětnou vazbu od studujících, absolventů a případně akademických pracovníků v souladu s požadavky zajišťování kvality a zároveň nezatěžování aktérů.
- Výsledky obou možných způsobů reflexe budou zpracovány do **zprávy**, která bude obsahovat – hodnocené oblasti (cíle), konkrétní a transparentní nastavení designu/metodologie, hlavní poznatky a jejich transformace do sady praktických doporučení.
- Součástí designu je rovněž (podle domluvy i online) **prezentace** vysoké školy.
- Fakultativně **follow-up:** Návrat po cca 12 měsících a kvalitativní **reflexe implementace** doporučení na vysoké škole (formou moderované diskuse).

Ve specifických kategoriích budou využívány přímo nástroje nebo inspirace ze zahraničí případně z dosavadní praxe CSVŠ:

1. Pedagogické kompetence a jejich rozvoj (inspirace zahraničními zkušenostmi): Profformance, Výzkum pro UK atd., využívání vhodných kompetenčních rámců či jejich prvků⁴
2. Studentská/absolventská zpětná vazba ke kvalitě výuky – přes kompetence studujících (pokud jsou definovány) lze provést třístupňovou evaluaci: (1) hodnocení teoretického modelu kompetencí (IDEÁL); (2) hodnocení procesu výuky a skutečných kompetencí studujících prostřednictvím screeningu (REÁLNÝ STAV); (3) podrobné hodnocení konkrétních aspektů procesu výuky (zdroj: Evaluation of competence-based teaching in higher education: From theory to practice - ScienceDirect)
3. Využívání nových metod ve výuce – např. inspirace Monitoringem SZ⁵ zaměřeným na zavádění nových metod do výuky.

⁴ V oblasti pedagogických kompetencí existuje poměrně hodně využitelných přístupů, ale zároveň je nutné vzít v úvahu institucionální kontext v této oblasti.

⁵ Monitoring byl prováděn v rámci podpory na další činnost pro MŠMT (2 kola monitoringu proběhla v roce 2021 a 2022)

4. Vliv vnějších aktérů na kvalitu výuky – nástroj UASiMAP zaměřený na dopady propojení VŠ a regionu obecně (jde o specifický nástroj pro VŠ nebo její části, které tuto otázku řeší), ale týká se také kvality výuky

FÁZE REALIZACE

Přípravná fáze

Společná domluva nad konkrétními cíli vnější reflexe a postupu

1. Nezbytný základ pro provedení reflexe na dané vysoké škole (modul 1, viz dále)
2. Na jaké oblasti se vysoká škola chce při reflexi kvality výuky zaměřit (viz obrázek 2)? A jakými způsoby?
3. Navržení konkrétního postupu (využití modulů a jejich modifikace – viz dále)

(online nebo osobní komunikace)

Realizační fáze v podobě modulů

Využití jednotlivých modulů, které představují využitelné metody/metodické postupy, se odvíjí od konkrétní domluvy. Vždy však bude nutné zachování logické vazby mezi nimi. Např. modul 1 je nezbytným základem a k němu se mohou vázat podle potřeby moduly 2 až 5. Platí přitom, že níže popsané moduly jsou seznamem a nemusí být realizovány v pořadí, v jakém jsou uvedeny. Tento seznam je otevřený dalšímu rozšíření; v dané chvíli respektuje know how, které CSVŠ má ověřené.

1. Obsahová analýza dokumentů vysoké školy týkající se kvality výuky

Provedená na základě podkladů získaných a odsouhlasených v přípravné fázi: studium relevantních dokumentů a dat pro danou vysokou školu (dostupné interní dokumenty, minulý SZ a jeho evaluace, aktuální SZ, ostatní indikátory...); studium kontextu vysoké školy, v individuální případech může být použito jako zdroj také hodnocení NAÚ, pokud je k dispozici (mj. v něm jsou identifikována potenciálně problematická místa).

(desk research)

2. Obsahová kvalitativní analýza

Bude se týkat relevantních podkladů, které definují systém zpětné vazby dané cílové skupiny /cílových skupin/instituce. Jak je v nich nastavena zpětná vazba pro hodnocení kvality výuky z relevantních perspektiv? (desk research)

3. Příprava a realizace kvalitativního šetření

Příprava kvalitativního šetření s využitím vhodných nástrojů jako jsou focus groups a/nebo rozhovory na vybraných úrovních VŠ. Zpracování poznatků z šetření.

(site visit)

4. Příprava a realizace kvantitativního šetření

Kvantitativní šetření ve formě online dotazníku, který bude připraven 1) na základě individuálních požadavků VŠ a také 2) s využitím vhodného konceptu (např. pro případ pedagogických kompetencí bude využit vhodný kompetenční rámec).

5. Sekundární analýza kvantitativních dat

Jako doplnění – pokud budou k dispozici vhodná data z národních či mezinárodních šetření EUROSTUDENT, Eurograduate, případně institucionálních dat, která budou k dispozici.

Závěrečná fáze

Výsledná zpráva a její prezentace

1. Výsledná zpráva bude strukturována následovně:
 - Vymezení reflexe a výzkumných otázek
 - Design a použité metody
 - Výsledky
 - Doporučení, další postup

Její konkrétní podoba se bude odvíjet od úzké komunikace s VŠ.

2. Prezentace hlavních zjištění a doporučení. Konkrétní forma bude upřesněna po domluvě.

Follow up formou moderované diskuse

Fakultativní krok, který umožní kvalitativní reflexi s odstupem cca 12 měsíců. Jak a jaká doporučení byla zavedena? Případně, k čemu to vedlo.